

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS TAUTYBĖS IR KILMĖS PAGRINDU TEATRE (*DUOMENYS NESKELBTINI*) TYRIMO

2020-01-28 Nr. (19)SN-198)SP-9
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2019 m. lapkričio 14 d. gautas pareiškėjo, buvusio Teatro artisto, D. A. (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl galimo lygių galimybių pažeidimo – diskriminacijos tautybės ir kilmės pagrindu.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad 2019 m. spalio 3 d., spektaklio metu, įvyko incidentas, kai Teatro artistas A. P., imituodamas konfliktą, vartodamas necenzūrinius žodžius, įžeidinėjo Pareiškėją, o vėliau Pareiškėjas buvo užpultas A. P. ir priverstas gintis. Pareiškėjas teigia, kad Teatre yra susiformavusi A. P. palaikanti Teatro artistų grupė, kuri paskleidė apie Pareiškėją melagingą informaciją, tokiais veiksmais siekdama priversti Pareiškėją išeiti iš darbo.

Pareiškėjas skunde aprašo konfliktinę situaciją tarp jo bei kitų Teatro choro artistų: Pareiškėjas yra kaltinamas seksualinio priekabiavimo veiksmais, neadekvačiu elgesiu, o visi šie veiksmai vykdomi, Pareiškėjo teigimu, siekiant jį sumenkinti, atsikratyti kitataučiu, rusakalbiu dainininku. Pareiškėjo nuomone, Teatro artistai jį diskriminuoja dėl jo lenkų tautybės bei lenkų kilmės ir ši diskriminacija pasireiškė tuo, kad buvo parengtas nebūtais dalykais jį šmeižiantis raštas, siekiant pažeminti jo garbę ir orumą.

Tarnybos teisės skyriaus vyresnioji patarėja Laima Vengalė-Dits 2019 m. lapkričio 15 d. 15.39 val. elektroniniu laišku kreipėsi į Pareiškėją ir paaiškino, kad skunde nepateikta informacija, kuri reikalinga objektyviam, teisėtam ir nešališkam skundo tyrimui atlikti, ir todėl paprašė atsakyti į pateiktus klausimus ir nurodyti asmens tapatybės požymį (draudžiamo diskriminavimo pagrindą, taip kaip jie yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatyme arba Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme), dėl kurio Pareiškėjas jaučiasi diskriminuojamas, taip pat apibūdinti, kokias pasekmes sukėlė Pareiškėjui galimai vykdyti diskriminacinio pobūdžio veiksmai;

identifikuoti skundžiamą asmenį (asmenis), kuris galimai pažeidė Lygių galimybių įstatymo arba Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatas, nurodyti, kada, kokiomis aplinkybėmis Pareiškėjas patyrė diskriminaciją dėl savo tautybės, kaip pasireiškė skundžiamų asmenų vykdyti diskriminaciniai veiksmai (prašyta pateikti galimai diskriminacinius veiksmus patvirtinančius įrodymus (jeigu tokių yra).

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2019 m. lapkričio 26 d. raštu Nr. (19)SN-198)S-706 kreipėsi į Teatro direktorių ir informavo, kad Pareiškėjas 2019 m. lapkričio 18 d. patikslintu skundu patikslino 2019 m. lapkričio 14 d. skunde nurodytas skundžiamas aplinkybes dėl patiriamo diskriminavimo, priekabiavimo tautybės ir kilmės pagrindu bei nurodė, kad:

a) 2018 m. kovo 2 d. vykusios operos „Post Futurum“ premjeroje Pareiškėjas buvo paskirtas atlikti buvusio Lietuvos Prezidento Antano Smetonos vaidmenį, tačiau kolegė L. S. esą atvirai šaipėsi iš jo solinio dainavimo, o choro artistas Š. Č. esą pasakė, kad jis nesuvokiantis, kaip galima Prezidento Antano Smetonos vaidmenį pavesti atlikti solistams su rusiška pavarde;

b) 2019 m. rugsėjo 29 d. 11 val., Pareiškėjui einant Teatro koridoriumi, choro artistės L. S., D. G., R. K. ir M. B. garsiai kalbėjo apie jį, pokalbio metu buvo pasakyta: „Kodėl vadovas leidžia dainuoti tam ruskiui? Reikia sakyti, kad jis blogai dainuoja. Taip, taip“. Išgirdęs pasakytas frazes, Pareiškėjas labai susijaudino, pajuto nerimą dėl solinio vaidmens kokybiško atlikimo;

c) 2019 m. rugsėjo 29 d. Pareiškėjas atliko solinį vaidmenį spektaklyje „Penki Merės stebuklai“, o L. S. esą atvirai šaipėsi iš jo dainavimo, choro artistai R. B. ir Š. Č., pasak Pareiškėjo, atvirai stebėjosi, kaip ne lietuvių kilmės asmenims leidžiama atlikti solinius vaidmenis (dainuoti);

d) 2019 m. spalio 25 d. apie 18 val. choro artistas Š. Č. pasakė Pareiškėjui pastabą, kad jam su kitais Teatro darbuotojais negalima kalbėti kita nei lietuvių kalba, o tos pačios dienos vakare (apie 20 val.) Š. Č. pokalbio su R. B. metu teigė, „kad kitataučius reikėtų patalpinti į kitus kambarius, kuriame nebūtų lietuvių“;

e) Pareiškėjas pažymi, kad choro artistai R. B., L. S., D. G., I. B. 2019 m. rudenį ne kartą reiškė dėl jo nepasitenkinimą, siekdami Pareiškėją pažeminti dėl tautybės, kilmės, taip pat teikdami, kad „Kaip ir iš viso Lietuvos nacionaliniame teatre gali dirbti rusakalbis asmuo, o tuo labiau tokiam asmeniui skiriami soliniai vaidmenys“.

Pareiškėjas 2019 m. lapkričio 18 d. patikslintame skunde teigia, kad dėl patiriamų pažeminimų dėl tautybės sumažėjo jo savivertė, jis jaučia depresijos ir apatijos požymių, o patiriama įtampa persiduoda šeimos nariams. Pareiškėjas pabrėžia, kad Teatre dirba 18 metų, buvo puikiai įvertintas, nesulaukė vadovybės priekaištų, ir dėl darbo specifikos labai norėtų išsaugoti darbo vietą.

Pareiškėjo žiniomis, choro artistai R. B., D. G., S. B. ir P. B. konsultavosi su generalinio direktoriaus pavaduotoja I. N. dėl veiksmų koordinavimo, siekiant pradėti jo veiksmų tyrimą, po kurio Pareiškėjas būtų atleistas iš darbo.

Pareiškėjas teigia, kad 2019 m. lapkričio 12 d. jam jau buvo pateiktas pasiūlymas nutraukti darbo sutartį šalių sutarimu. Pareiškėjas teigia, jog Teatro administracija nesiėmė visų reikiamų priemonių, kad darbo vietoje nebūtų priekabiujama.

Pareiškėjas 2019 m. lapkričio 18 d. patikslintu skundu nurodė asmenis, kurie galėtų patvirtinti aplinkybes dėl jo žeminimo, tai yra Teatro darbuotojus: liudytoją Nr. 1¹, liudytoją Nr. 2² ir liudytoją Nr. 3³.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 dalimis, 2019 m. lapkričio 26 d. raštu Nr. (19)SN-198)S-706 kreipėsi į Teatro direktorių ir paprašė per 7 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus:

1) kokias pareigas Teatre užima Pareiškėjas, nuo kada jis dirba Teatre bei kokias funkcijas (kokį darbą) atlieka (prašyta pateikti Pareiškėjo pareigybės aprašymo bei darbo sutarties kopiją);

2) informuoti, ar darbdaviui buvo žinoma, kad Pareiškėjas patiria kitų choro artistų priekaištus, žeminimą dėl tautybės ir kilmės; jeigu taip, kokių priemonių buvo imtasi, kad Pareiškėjui būtų užtikrinta dalykinė, garbės ir orumo nežeminanti aplinka;

3) ar Teatre yra patvirtintas teisės aktas, taisyklės, reglamentuojančios lygių galimybių politikos įgyvendinimą, priekabiavimo prevenciją; jeigu taip, ar Pareiškėjas, skundžiami asmenys bei kiti Teatro darbuotojai su šiais dokumentais yra supažindinti;

4) prašyta pateikti visų Pareiškėjo skundžiamų nurodytų asmenų, tai yra Š. Č., L. S., D. G., R. K., M. B., R. B., I. B., A. P. paaiškinimus dėl Pareiškėjo atžvilgiu galimai vykdytų diskriminacinių veiksmų, priekabiavimo tautybės ir kilmės pagrindu (prašyta nurodyti, kokias pareigas Teatre užima šie asmenys, pateikti kiekvieno darbuotojo paaiškinimus dėl nurodytų konkrečių skundžiamų aplinkybių);

5) prašyta informuoti, kaip Teatro generalinis direktorius yra pasirengęs išspręsti Teatre susiklosčiusią konfliktinę situaciją tarp Teatro choro artistų bei Pareiškėjo.

Taip pat prašyta pateikti kitus svarbius paaiškinimus, informaciją, susijusius su skundo dalyku.

¹ Teatro darbuotojas, kurio asmens duomenys Tarnybai žinomi.

² Teatro darbuotojas, kurio asmens duomenys Tarnybai žinomi.

³ Teatro darbuotojas, kurio asmens duomenys Tarnybai žinomi.

Lygių galimybių kontrolierė 2020 m. sausio 7 d. raštu Nr. (19)SN-198)S-4 kreipėsi į liudytoją Nr. 1, 2020 m. sausio 7 d. raštu Nr. (19)SN-198)S-5 kreipėsi į liudytoją Nr. 2 ir 2020 m. sausio 7 d. raštu Nr. (19)SN-198)S-6 kreipėsi į liudytoją Nr. 3, prašydama informuoti, ar jie žinojo apie Pareiškėjo Teatre patiriamą galimai diskriminacinį elgesį tautybės ir kilmės pagrindu; jeigu taip, ar jie gali patvirtinti, kad girdėjo Pareiškėjo nurodytas frazes, kada, kokiomis aplinkybėmis ir kas tiksliai šias ar kitas panašaus pobūdžio frazes pasakė Pareiškėjui.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

1. Pareiškėjas 2019 m. lapkričio 26 d. 10.51 val. elektroniniu laišku informavo Tarnybą, kad Teatro administracija atleido jį iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą (kartu su elektroniniu laišku pateiktas darbo sutarties nutraukimą patvirtinantys dokumentai).

2. Teatro generalinis direktorius 2019 m. gruodžio 5 d. raštu Nr. S2-323 paaiškino, kad Pareiškėjas savo skunde nurodė, jog 2019 m. spalio 3 d., spektaklio metu, įvyko incidentas (toliau – Incidentas). Incidento kaltininku Pareiškėjas įvardijo choro artistą A. P., kuris, pasak Pareiškėjo, užpuolė jį. Teatro generalinis direktorius informavo, kad jo 2019 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. P1-353 „Dėl komisijos sudarymo dėl galimo darbo pareigų pažeidimo“ sudaryta komisija (toliau – Komisija), atsižvelgdama į tuo metu pateiktus įrodymus bei medžiagą, nustatė, kad abu darbuotojai elgėsi netinkamai: nusižengė Choro artisto pareiginės instrukcijos (patvirtinta generalinio direktoriaus 2017 m. rugsėjo 19 d. įsakymu Nr. P1-318 „Dėl pareiginių instrukcijų tvirtinimo“) 8.3 punkto reikalavimams: „choro artistas atsako už drausmę darbo metu“ ir Kultūros įstaigų darbuotojų profesinės veiklos ir etikos taisyklių (patvirtintos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. IV-884 „Dėl kultūros įstaigų darbuotojų profesinės veiklos ir etikos taisyklių patvirtinimo“; toliau – Taisyklės) 6.11 punktui: „konfliktinėse situacijose elgtis objektyviai“, 7.1 punktui: „bendrauti pagarbiai ir taktiškai, vadovaudamiesi principu, kad kiekvienas asmuo turi teisę į nuomonės laisvę“, 7.4 punktui: „taktiškai informuoti bendradarbius apie pastebėtas jų padarytas klaidas, taip pat pateikti savo pastabas ir siūlymus dėl jų ištaisymo“ ir 7.5 punktui „darbo metu kilusius tarpusavio nesutarimus su kitais bendradarbiais spręsti bendru sutarimu, o nepavykus susitarti, kreiptis į tiesioginį vadovą“; Komisija 2019 m. spalio 10 d. nutarė įspėti žodžiu ir atkreipti choro artistą A. P. ir Pareiškėjo dėmesį į jų elgesį, priminti Taisyklių pagrindines nuostatas.

Teatro generalinis direktorius papildomai informavo, kad 2019 m. spalio 22 d. buvo gautas pareiškimas (toliau – Kolektyvinis pareiškimas), kurį pasirašė 53 Teatro darbuotojai ir viena kviestinė atlikėja, kuriame teigiama, kad Incidentą išprovokavo daug metų patiriamas nepagarbus Pareiškėjo elgesys su kolegomis; jo 2019 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. P1-382 „Dėl darbo komisijos choro kolektyvo pareiškime ir choro tarnybos darbuotojų prašyme nurodytiems faktams iširti sudarymo“ sudaryta komisija apklausė Teatro darbuotojus, pasirašiusius Kolektyvinį prašymą, kurie esą patvirtino nurodytus faktus.

Teatro generalinis direktorius informavo, kad Pareiškėjas Teatre dirbo Choro tarnybos choro artistu šiais laikotarpiais: nuo 2002-08-27 iki 2008-12-29 (atleistas savo noru); nuo 2007-12-01 iki 2007-04-07 ir nuo 2007-11-30 iki darbo teisinių santykių pabaigos Pareiškėjas buvo vaiko priežiūros atostogose; nuo 2011-01-03 iki 2019-11-22 (atleistas vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 58 straipsnio 2 d. 1 punktu „šturkštus darbo pareigų pažeidimas“).

Teatro generalinis direktorius informavo, kad Teatro administracija apie Pareiškėjo patiriamus kitų choro artistų priekaištus, žeminimą dėl tautybės ir kilmės informuota nebuvo, ir paaiškino, kad Teatre dirba per 10-ties tautybių darbuotojų, įvairių šalių piliečių, o atrenkant kandidatus dirbti Teatre nekreipiama dėmesio į kandidato tautybę, amžių, lytį (lytį, jei tai nesusiję su baletu, opera ar choru – moterų ir vyrų balso rūšys ir tipai yra skirtingi), o į profesines kompetencijas, įgūdžius, patirtį, išsilavinimą ir asmenines savybes; darbuotojų duomenys apie tautybę ir kilmę nėra renkami ir į personalo apskaitos programą nėra įvedami; Pareiškėjas Teatro administracijai nebuvo pateikęs nei žodinio, nei rašytinio pranešimo dėl galimai patiriamo priekabiavimo tautybės, kilmės pagrindu.

Teatro 2019 m. gruodžio 5 d. rašte Nr. S2-323 informuojama, kad Teatre spektaklius stato užsienio kūrėjai (vokiečiai, anglai, prancūzai, rusai ir kt.), atvyksta įvairių tautybių ir pilietybių kviestiniai atlikėjai, ir todėl tiek su jais, tiek su Teatro darbuotojais yra bendraujama ne tik Europos Sąjungos šalių (anglų, vokiečių, italų, prancūzų, ispanų ar lenkų), bet ir rusų kalba.

Teatro generalinis direktorius atkreipė dėmesį, kad Pareiškėjas nurodė, jog keletą priekabiavimo dėl tautybės ir kilmės atvejų patyrė 2019 m. rugsėjo 29 d. spektaklio „Penki Merės stebuklai“ metu, tačiau minėtą dieną Teatre buvo rodomas baletas spektaklis „Čipolinas“, kuriame choro artistai nedalyvauja, ir jiems, vadovaujantis kolektyvinės sutarties 4 priedo 7 punktu, 2019 m. rugsėjo 29 d. buvo nustatytas individualus darbas, t. y. choro artistai rengė partijas savarankiškai, namuose.

Teatro generalinis direktorius informavo, kad 2019 m. lapkričio 22 d., vadovaujantis Darbo kodekso 58 str. 2 d. 1 punktu ir 58 str. 3 d. 4 punktu bei 2019 m. lapkričio 22 d. Darbo komisijos

choro kolektyvo pareiškime ir Choro tarnybos darbuotojų prašyme nurodytiems faktams ištirti protokolu Nr. 9, Pareiškėjas darbdavio iniciatyva dėl darbuotojo kaltės buvo atleistas iš darbo.

Teatro generalinis direktorius paaiškino, kad Teatre galioja 2019 m. sausio 24 d. kolektyvinė sutartis, kurios VII skyriuje „Lygių galimybių politikos įgyvendinimas ir jos vykdymo priežiūros priemonės“ nustatyta darbuotojų kreipimosi dėl galimai darbuotojo patirtos tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės ar išorinių savybių, narystės politinėje partijoje ar asociacijoje, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindu, dėl aplinkybių nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis tvarka, o visi Teatro darbuotojai yra pasirašytinai susipažinę su kolektyvine sutartimi. Teatro generalinio direktoriaus teigimu, įvertinus lygių galimybių kontrolieriaus 2019 m. lapkričio 26 d. rašte Nr. (19) PAK-486)S-704 „Dėl išvadų ir rekomendacijų pateikimo“ pateiktas rekomendacijas, Teatre rengiami lygių galimybių politiką reglamentuojantis teisės aktas ir Teatro priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo ar persekiojimo prevencijos tvarkos aprašo projektas.

Kartu su 2019 m. gruodžio 5 d. raštu Nr. S2-323 pateikti Choro tarnybos choro artistų, t. y. Š. Č., L. S., D. G., R. K., M. B., R. B., I. B., A. P. bei Teatro generalinio direktoriaus pavaduotojos I. N. paaiškinimai dėl Pareiškėjo atžvilgiu galimai vykdytų diskriminacinių veiksmų, priekabiavimo tautybės ir kilmės pagrindu.

3. Teatro generalinio direktoriaus pavaduotoja 2019 m. gruodžio 3 d. paaiškinimu informavo, kad iki 2019 m. spalio 3 d. Incidento, įvykusio tarp Pareiškėjo ir A. P., asmeniškai Pareiškėjo nepažinojo, bendravimas apsiribojo pasisveikinamais, todėl jokių motyvų koordinuoti veiksmus, siekiant atleisti Pareiškėją, ji neturėjo, o, susipažinusi su 2019 m. spalio 22 d. 53-ųjų Teatro darbuotojų pareiškimu, kuriame buvo informuojama apie Pareiškėjo galimai nepagarbų elgesį, savo nuomonės šiuo klausimu reikšti negalėjo, nes vadovavosi Kultūros įstaigų darbuotojų profesinės veiklos ir etikos taisyklėmis, pareigybės parašymu ir kt. teisės aktais. I. Navickienės teigimu, Pareiškėjo nurodyta aplinkybė dėl choro artistų konsultavimosi su ja (dėl veiksmų koordinavimo, siekiant pradėti tyrimą, po kurio Pareiškėjas būtų atleistas iš darbo) yra melaginga.

4. Teatro choro artistė M. B. 2019 m. gruodžio 1 d. paaiškinimu informavo, kad 2019 m. rugsėjo 29 d. darbo tvarkaraštyje buvo paskirtas individualus darbas, kurio metu ji nebuvo Teatro patalpose, ir todėl negalėjo kalbėti su savo kolegėmis apie Pareiškėją, kartu ji informavo, jog apskritai neprisimena, kad galėjo su skunde nurodytomis kolegėmis kalbėti apie Pareiškėją ir vartoti

Pareiškėjo nurodytus žodžius („Kodėl vadovas leidžia dainuoti tam ruskiui? Reikia sakyti, kad jis blogai dainuoja. Taip, taip“), nes savo kalboje įžeidžiančių žodžių nevartoja.

5. Teatro choro artistė L. S. 2019 m. gruodžio 1 d. paaiškinimu informavo, kad susipažino su Pareiškėjo skundžiamomis aplinkybėmis (Pareiškėjo nurodytais skundžiamais L. S. veiksmais), kategoriškai su jomis nesutinka, ir patikino, kad niekada ir jokiomis aplinkybėmis nekalbėjo apie Pareiškėjo asmens savybes, tai yra, jo tautybę, kilmę, lytį, amžių, kompetenciją ir panašias savybes. L. S. paaiškino, kad 2018 m. kovo 2 d. vykusios operos „Post Futurum“ premjeroje ji jokiais klausimais nebendravo su Pareiškėju ir neturėjo galimybės vertinti jo profesinės kompetencijos bei vaidmens atlikimo; 2019 m. rugsėjo 29 d. L. S. Teatre nebuvo, ji patvirtino, kad nei nurodytą dieną, nei kitomis aplinkybėmis neišsakė jokių teiginių, susijusių su Pareiškėjo tautybe; L. S. informavo, kad 2019 m. rugsėjo 29 d. buvo rodomas baletas „Čipolinas“, o ne spektaklis „Penki Merės stebuklai“, ir tą dieną ji Teatre apskritai nesilankė; L. S., atsakydama į Pareiškėjo teiginį, kad 2019 m. rudenį ji (kartu su kitais artistais) ne kartą reišė nepasitenkinimą dėl Pareiškėjo, siekdama jį pažeminti dėl tautybės, kilmės, paaiškino, kad niekada nekalbėjo ir nereplikavo apie Pareiškėjo asmens savybes, kompetenciją ir kitas savybes, o Pareiškėjo kaltinimai dėl diskriminacijos esą žemina Teatro autoritetą.

6. Teatro choro artistė R. K. 2019 m. gruodžio 1 d. paaiškinimu informavo, kad ji susipažino su Pareiškėjo skundžiamomis aplinkybėmis, tai yra, kad 2019 m. rugsėjo 29 d., 11 val., Pareiškėjui einant Teatro koridoriu, choro artistės L. S., D. G., R. K. ir M. B. garsiai kalbėjo apie jį, pokalbio metu buvo pasakyta: „Kodėl vadovas leidžia dainuoti tam ruskiui? Reikia sakyti, kad jis blogai dainuoja. Taip, taip“, ir paaiškino, kad choro artistės choru nekalba, tačiau ji minėtų frazių neišsakė, negirdėjo, kad kitos skunde minimos kolegės būtų sakiusios tokias frazes; 2019 m. rugsėjo 29 d. choro artistė R. K. Teatre nebuvo, nes ta diena buvo skirta individualiam darbui; kartu ji patvirtino, kad pasirašė su kolegomis kolektyvinį pareiškimą dėl Pareiškėjo netinkamo ir nekolegiško elgesio, tačiau šio veiksmo priežastys nėra susijusios su Pareiškėjo nacionaline priklausomybe arba tautybe.

7. Teatro choro artistas R. B. 2019 m. gruodžio 1 d. paaiškinimu informavo, kad 2019 m. rugsėjo 29 d. buvo rodomas baletas „Čipolinas“, todėl choro artistai tą dieną į darbą nėjo ir negalėjo skleisti komentarų apie Pareiškėją, o 2019 m. spalio 25 d. vyko spektaklis „Amžinybė ir visa diena“, kuriame Pareiškėjas neatlieka ypatingų funkcijų, ir todėl nėra pagrindo aptarinėti Pareiškėjo, juolab – jo tautybės. R. B. pažymėjo, kad Teatras bendradarbiauja su įvairių tautybių solistais, režisieriais, Teatre skamba įvairios kalbos; kartu informavo kad Pareiškėjas nepagarbiai ir provokuojančiai elgiasi su kolegomis, ir paaiškino, kad dėl Pareiškėjo tyčinių, smurtinių veiksmų jaučiamas didelis diskomfortas, įtampa darbe, kurią patiria visas kolektyvas. R. B. nuomone, Pareiškėjo skundas

Tarnybai laikytinas nepagrįstu ir traktuotinas kaip kerštas Teatrui bei jo kolektyvui už įžeistas ambicijas, galimai patirtą pažeminimą atleidus iš darbo.

8. Teatro choro artistė D. G. 2019 m. gruodžio 1 d. paaiškinimu informavo, kad nei 2019 m. rudenį, nei apskritai nėra reiškusi Pareiškėjui jokio nepasitenkinimo, nesiekė jo žeminti dėl tautybės, kilmės; Pareiškėjo nurodytų žodžių „kaip ir iš viso Lietuvos nacionaliniame teatre gali dirbti rusakalbis asmuo, o tuo labiau tokiam asmeniui skiriami soliniai vaidmenys“ nesakė; ji pabrėžė, kad ne Pareiškėjo tautybė, kilmė, o netinkamas elgesys kėlė įtampą tarp kolegų, didino nepasitenkinimą; ji paaiškino, kad per ilgametę darbo patirtį Teatre nėra turėjusi konfliktų su kitų tautybių žmonėmis.

9. Teatro choro artistė I. B. 2019 m. lapkričio 28 d. paaiškinimu informavo, kad niekada neaptarinėjo Pareiškėjo kilmės, tautybės, apie kurią sužinojo iš Tarnybos atsiųsto rašto „Dėl informacijos pateikimo“, niekada neaptarinėjo, kam ir kokie vaidmenys turi būti skiriami spektakliuose, nes neturi reikalingos kompetencijos tokius dalykus nagrinėti (didžiąją 2019 m. rudens dalį buvo nedarbinga, nedalyvavo spektakliuose, repeticijose); kartu paaiškino, kad Pareiškėjo dauguma kolegų nemėgo ne dėl jo tautybės ar kilmės, bet nemalonių charakterio savybių.

10. Teatro choro artistas Š. Č. 2019 m. gruodžio 3 d. paaiškinimu informavo, kad Pareiškėjo teiginys apie tai, kad Š. Č. esą nesuvokiantis, kaip galima Prezidento Antano Smetonos vaidmenį pavesti atlikti solistams su rusiška pavarde, yra melagingas ir neturintis jokios pagrindo; jis nurodė, kad 2019 m. rugsėjo 29 d. vyko baletas „Čipolinas“, todėl choro artistams į darbą vykti nereikėjo, kontakto su Pareiškėju tą dieną nebuvo; jis taip pat informavo, kad Teatre dirba kviestiniai solistai, režisieriai iš kitų valstybių, kalbantys įvairiausiomis užsienio kalbomis, Teatre dirba įvairių tautybių profesionalai, todėl diskriminacija tautybės ar kilmės pagrindu neįmanoma; paaiškino asmuo paneigė Pareiškėjo nurodytas aplinkybes, kad 2019 m. spalio 25 d., apie 18 val., choro artistas Š. Č. esą pasakė Pareiškėjui pastabą, kad jam su kitais Teatro darbuotojais negalima kalbėti kita nei lietuvių kalba, o tos pačios dienos vakare (apie 20 val.) Š. Č. pokalbio su R. B. metu esą teigė, „kad kitataučius reikėtų patalpinti į kitus kambarius, kuriame nebūtų lietuvių“.

11. Teatro choro artistas A. P. 2019 m. gruodžio 4 d. paaiškinimu informavo, kad 2019 m. spalio 3 d. konfliktą (Incidentą) su juo išprovokavo pats Pareiškėjas, o dėl konflikto pradėtas ikiteisminis tyrimas. Pasak A. P., Teatro artistai, nusprendę nebekęsti Pareiškėjo įžeidimų, patyčių, grasinimų susidoroti, seksualinio priekabiavimo, kreipėsi į Teatro generalinį direktorių kolektyviniu pareiškimu, tačiau ne Pareiškėjo tautybė ar kilmė sukėlė neigiamas choro artistų reakcijas, bet Pareiškėjo nepagarbus elgesys su kolegomis.

12. Lietuvos Respublikos kultūros viceministrė 2019 m. gruodžio 23 raštu Nr. S2-3471 persiuntė Tarnybai Pareiškėjo 2019 m. gruodžio 12 d. pranešimą / skundą „Dėl kultūros centro

vadovų ir administracijos atitinkamo veikimo / neveikimo“, kuriame aprašomas 2019 m. spalio 3 d. teatre įvykęs Incidentas tarp Pareiškėjo ir A. P.; teigiama, kad Teatro choro vadovas Č. R., Teatro generalinis direktorius ir Teatro choro direktorius P. P. nesiėmė jokių aktyvių veiksmų konfliktinei situacijai spręsti; teigiama, kad Teatro administracija, prisidengdama melagingomis aplinkybėmis, darė poveikį Pareiškėjui nutraukti darbo sutartį; nurodoma, kad Teatro administracija nesiėmė jokių aktyvių veiksmų, užkertančių kelią Pareiškėjo atžvilgiu paskleistam šmeižtui sustabdyti. Persiųstame Pareiškėjo 2019 m. gruodžio 12 d. pranešime / skunde minimi analogiški duomenys apie galimai patirtą diskriminaciją tautybės pagrindu, kurie buvo nurodyti Tarnybai pateiktame skunde (taip pat patikslintame skunde); aprašomi nesutarimai, kylantys tarp Teatro generalinio direktoriaus ir choro vadovo; reiškiamas prašymas įvertinti Teatro administracijos veiksmus.

13. Liudytojas Nr. 1 2020 m. sausio 7 d. elektroniniu laišku informavo, kad dėl praėjusio ilgo laiko tarpo negali gerai prisiminti Pareiškėjo nurodytų skundžiamų aplinkybių, galimai buvusių 2018 m. kovo 2 d. vykusios operos „Post Futurum“ metu, tačiau manęs, kad S. Č. pasakytą frazę „kaip galima Prezidento Antano Smetonos vaidmenį pavesti atlikti solistams su rusiška pavarde“ yra girdėjęs darbo kambaryje, tačiau nėra tuo įsitikinęs. Liudytojas Nr. 1 nurodė tiksliai neprisimenąs, kada ir kas pasakė, bet pamena girdėjęs, kad kiti Teatro darbuotojai pasakė, jog „valstybinėje įstaigoje derėtų kalbėtis lietuviškai“. Kitų Pareiškėjo nurodytų (šio sprendimo a–e punktai) aplinkybių Liudytojas Nr. 1 negalėjo patvirtinti arba paneigti.

14. Liudytojas Nr. 2 2020 m. sausio 10 d. elektroniniu laišku informavo, kad 2019 m. rugsėjo 22 d., apie 11.30 val., prieš spektaklį „Penki Merės stebuklai“ matė Pareiškėją einantį į sceną, o choro artistės D. G. ir R. K. (su minėtomis artistėmis buvo dar kelios choro artistės, kurių Liudytojas Nr. 2 nepažįsta), praėjus Pareiškėjui, pradėjo garsiai kalbėti, „kad reikia kažką daryti, kad tas rusas daugiau nedainuotų“. Liudytojas Nr. 2 teigia matęs ir girdėjęs choro artisto Š. Č. nepasitenkinimą, kai jis išgirsta, kad vienas iš Teatro darbuotojų šneka rusų kalba. Kitų Pareiškėjo (šios sprendimo a–e punktai) nurodytų aplinkybių Liudytojas Nr. 2 patvirtinti negali, tačiau teigia, kad Teatre jaučiamas priešiškus rusakalbiams.

15. Liudytojas Nr. 3 2020 m. sausio 9 d. elektroniniu laišku informavo, kad 2019 m. rugsėjo mėnesį prieš spektaklį „Penki Merės stebuklai“ girdėjo, kaip grupė choro artistų reiškė nepasitenkinimą rusakalbiais, tačiau neprisimena, kurie artistai ir ką kiekvienas iš jų pasakė; kitos Pareiškėjo (šio sprendimo a–e punktai) nurodytos aplinkybės Liudytojui Nr. 3 nėra žinomos.

16. Pareiškėjas 2020 m. sausio 10 d. elektroniniu laišku patikslino, kad Teatro spektaklis „Penki Merės stebuklai“ vyko 2019 m. rugsėjo 22 dieną (patikslintame 2019 m. lapkričio 18 d. skunde buvo nurodyta, kad minėtas spektaklis vyko 2019 m. rugsėjo 29 d.), o kartu informavo, kad jis yra lenkų-rusų kilmės.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Pareiškėjo darbdavys, tai yra darbdaviui atstovaujantis Teatro generalinis direktorius, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 7 str. 6 punkto, nustatančio darbdavio pareigą, neatsižvelgiant į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, užtikrinti, kad darbuotojas ar valstybės tarnautojas darbo vietoje nepatirtų priekabiavimo ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti. Pažymėtina, kad Pareiškėjas savo 2019 m. lapkričio 14 d. skunde, 2019 m. lapkričio 18 d. patikslintame skunde bei 2020 m. sausio 10 d. pateiktoje informacijoje Tarnybai nurodė, kad patiriamą diskriminaciją sieja su savo lenkų tautybe bei lenkų-rusų kilme. Pareiškėjas minėtuose skunduose diskriminacija dėl tautybės ir kilmės įvardijo savo kolegų (choro artistų) jo atžvilgiu išsakytas pastabas, komentarus, kurie savo turiniu turi priekabiavimo, taip, kaip jis apibrėžiamas Lygių galimybių įstatyme, požymių, ir todėl Pareiškėjo skundžiami veiksmai tyrimo metu vertinami kaip galimas priekabiavimas, tai yra, viena iš diskriminacijos tautybės ir kilmės pagrindu darbo teisinių santykių srityje formų.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjo skunduose nurodytos aplinkybės, susijusios su 2019 m. spalio 3 d. Incidentu su kitu choro artistu A. P. bei Pareiškėjo 2019 m. gruodžio 12 d. pranešime / skunde, adresuotame Kultūros ministerijai, nurodytos aplinkybės, kurios nesiejamos su galima diskriminacija Lygių galimybių įstatyme įtvirtintais draudžiamo diskriminavimo pagrindais, nevertintinos dėl galimo prieštaravimo Lygių galimybių įstatymui, nes tokių aplinkybių vertinimas nepatenka į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją.

2. Draudimai diskriminuoti asmenis tautybės, rasės, etninės kilmės pagrindu yra įtvirtinti daugelyje tarptautinės teisės aktų dėl žmogaus teisių apsaugos, pavyzdžiui:

- Tarptautinės konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo (1965 m.) 1 str. 1 dalyje nustatyta, kad „rasinė diskriminacija“ reiškia kokių nors skirtumų, išimčių, apribojimų darymą ar pranašumo teikimą, pagrįstą rasės, odos spalvos, giminės, tautybės ar etninės kilmės požymiais, siekiant panaikinti arba apriboti pripažintas žmogaus teises ir pagrindines laisves ir neleisti vienodai naudotis jomis arba jas realizuoti politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje ar kurioje kitoje visuomenės gyvenimo srityje;

- Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos Nr. 111 „Dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje“ (1958 m.) 1 straipsnyje nustatyta, kad diskriminacija reiškia bet koki

lygias darbo ir profesinės veiklos galimybes ir lygiateisius santykius pažeidžiantį arba panaikinantį išskyrimą, apribojimą ar pranašumo teikimą *inter alia* pagal tautinę ar socialinę kilmę, kur „darbas“ ir „profesinė veikla“ apima darbo santykius ir darbo sąlygas, taip pat galimybę užsiimti profesine veikla, siekti profesinio parengimo, įsidarbinimo;

- Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 14 straipsnyje įtvirtinti diskriminacijos draudimas ir asmenų lygybės garantijos: „naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais“;

- Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. birželio 29 d. direktyvos 2000/43/EB, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio principas asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (toliau – Direktyva), 1 straipsnyje nurodyta, kad jos „tikslas – sukurti kovos su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės [kilmės] sistemą siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą“. Direktyvos 2000/43/EB konstatuojamosios dalies 8 punkte numatyta, kad „1999 m. gruodžio 10–11 d. Helsinkio Europos vadovų tarybos patvirtintose 2000 m. Užimtumo gairėse pabrėžiamas poreikis puoselėti sąlygas bendrai socialinei darbo rinkai kurti sudarant nuoseklų politinių nuostatų rinkinį, skirtą kovai su diskriminacija, nukreipta prieš tokias grupes, kaip tautinės mažumos“. Direktyvos konstatuojamosios dalies 13 punkte nustatyta, kad „visoje [Sąjungoje] turėtų būti draudžiama bet kokia tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija dėl rasės arba etninės priklausomybės [kilmės] [minėtoje] direktyvoje aptariamose srityse“. Direktyvos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą bei kitus teisės aktus.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų⁴.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

Lygių galimybių įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 str. 1 d.). Nediskriminavimo principo įgyvendinimas užtikrinamas Lygių galimybių įstatymu, kurio 7 straipsnyje „Darbdavio pareiga įgyvendinti lygias galimybes darbe, valstybės tarnyboje“ yra nustatyta, kad darbdavys, įgyvendindamas lygias galimybes, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, privalo: „1) priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas, išskyrus šio įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 4 ir 7 punktuose nustatytus atvejus; 2) sudaryti vienodas darbo, valstybės tarnybos sąlygas, galimybes kelti kvalifikaciją, siekti profesinio mokymo, persikvalifikuoti, įgyti praktinio darbo patirties, taip pat teikti vienodas lengvatas; 3) naudoti vienodus darbo ir valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo kriterijus; 4) naudoti vienodus atleidimo iš darbo ir iš valstybės tarnybos kriterijus; 5) už tokį patį ar vienodos vertės darbą mokėti vienodą darbo užmokestį; 6) užtikrinti, kad darbuotojas ar valstybės tarnautojas darbo vietoje nepatirtų priekabiavimo ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti; 7) užtikrinti, kad siekiantis įsidarbinti asmuo, darbuotojas, valstybės tarnautojas nepatirtų seksualinio priekabiavimo; 8) imtis priemonių, kad darbuotojas, valstybės tarnautojas, pateikę skundą dėl diskriminacijos ar dalyvaujantys byloje dėl diskriminacijos, jų atstovas ar asmuo, liudijantys ir teikiantys paaiškinimus dėl diskriminacijos, nebūtų persekiojami ir būtų apsaugoti nuo priešiško elgesio ar neigiamų pasekmių; 9) imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, įskaitant tinkamą patalpų pritaikymą, jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos“. Lygių galimybių įstatymo 7 str. nustatytų darbdavio pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

Taigi Lygių galimybių įstatymo 7 str. 6 punkte nustatyta, kad, įgyvendindamas lygias galimybes, darbdavys, nepaisant *inter alia* tautybės, kilmės, privalo užtikrinti, kad darbuotojas ar valstybės tarnautojas darbo vietoje nepatirtų priekabiavimo ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti.

3. *Dėl diskriminacijos sąvokos.* Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Taigi diskriminacija kildinama iš palyginamųjų asmenų ar jų grupių nevienodo

traktavimo, pagrįsto to asmens ar grupės asmenų tam tikrais tapatybės požymiais ar priskirtinomis savybėmis. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje priekabiavimu apibrėžiamas nepageidaujamas elgesys, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu siekiama įžeisti arba įžeidžiamas asmens orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, žeminanti ar įžeidžianti aplinka. Priekabiavimas Lygių galimybių įstatymo taikymo kontekste yra siejamas su tam tikru asmens tapatybės požymiu, pavyzdžiui, nagrinėjamu atveju – su tautybe, kilme, ir gali pasireikšti nepagarbiais atsiliepimais apie kolegą, darbuotoją, įžeidžiančiais, žeminančiais žodeliais, kurie sakomi siekiant sumenkinti darbuotojo darbo rezultatus, ir todėl žmogaus jaučiasi įžeistas, jam sukuriama nepalanki darbui aplinka.

Konstitucinis Teismas 2017 m. gruodžio 19 d. išvadoje Nr. KT20-II/2017⁵ pabrėžė, „kad viena iš pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamo diskriminavimo (kartu ir žmogaus orumo žeminimo) formų yra priekabiavimas, kuris suprantamas kaip užgaulus, nepriimtinas ar nepageidaujamas elgesys, kai dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, taip pat dėl kitų požymių, kaip antai neįgalumo, amžiaus, lytinės orientacijos, siekiama pažeminti ar yra žeminamas asmens orumas ir kuriama jam priešiška, jį bauginanti, žeminanti ar žeidžianti aplinka. Pažymėtina, kad priekabiavimu neišvengiamai yra kėsinamasi ir į fizinį ar psichinį asmens neliečiamumą, *inter alia* sutrikdoma žmogaus fizinė, psichinė ir dvasinė būseną, suvaržoma jo fizinio aktyvumo, intelektinės ir kūrybinės laisvės, taigi ir laisvos asmenybės, raiška, gali būti pasunkinami santykiai su kitais asmenimis. Priekabiavimas gali sukelti ilgalaikes ar net nuolatinės pasekmes, neigiamai veikiančias asmens privatų ir socialinį gyvenimą. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad priekabiavimu yra pažeidžiamos žmogaus teisės į orumo apsaugą, asmens ir privataus gyvenimo neliečiamumą, taip pat teisė nebūti diskriminuojamam, saugomos pagal Konstitucijos 21 straipsnio 1, 2, 3 dalis, 22 straipsnio 1, 4 dalis, 29 straipsnį“.

4. *Skundo tyrimo metu nustatyta*, kad Pareiškėjas nuo 2011 m. sausio 3 d. iki 2019 m. lapkričio 22 d. Teatre dirbo choro artistu pagal 2010 m. gruodžio 27 d. darbo sutartį (darbo sutartis nutraukta Teatro generalinio direktoriaus pavduotojos 2019 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. P1-425 pagal Darbo kodekso 58 str. 2 d. 1 punktą ir 58 str. 3 d. 4 punktą).

Pareiškėjas savo skunduose Tarnybai nurodė šias skundžiamas aplinkybes, kurias jis įvardijo diskriminacija dėl tautybės ir kilmės, tai yra. kad:

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. KT20- II/2017 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nario Kęstučio Pūko, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, byla Nr. 7/2017.

- 2019 m. rugsėjo 29 d., 11 val., choro artistės L. S., D. G., R. K. ir M. B. garsiai kalbėjo apie jį; pokalbio metu buvo pasakyta: „Kodėl vadovas leidžia dainuoti tam ruskiui? Reikia sakyti, kad jis blogai dainuoja. Taip, taip“;

- 2019 m. rugsėjo 29 d. Pareiškėjas atliko solinį vaidmenį spektaklyje „Penki Merės stebuklai“, o L. S. esą atvirai šaipėsi iš jo dainavimo, choro artistai R. B. ir Š. Č., pasak Pareiškėjo, atvirai stebėjosi, kaip ne lietuvių kilmės asmenims leidžiama atlikti solinius vaidmenis (dainuoti);

- 2019 m. spalio 25 d., apie 18 val., choro artistas Š. Č. pasakė Pareiškėjui pastabą, kad jam su kitais Teatro darbuotojais negalima kalbėti kita nei lietuvių kalba, o tos pačios dienos vakare (apie 20 val.) Š. Č. pokalbio su R. B. metu teigė, „kad kitataučius reikėtų patalpinti į kitus kambarius, kuriame nebūtų lietuvių“;

- choro artistai R. B., L. S., D. G., I. B. 2019 m. rudenį ne kartą reiškė dėl jo nepasitenkinimą, siekdami Pareiškėją pažeminti dėl tautybės, kilmės, taip pat teikdami, kad „Kaip ir iš viso Lietuvos nacionaliniame teatre gali dirbti rusakalbis asmuo, o tuo labiau tokiam asmeniui skiriami soliniai vaidmenys“.

Pareiškėjo nurodyti skundžiami asmenys, kurie, jo teigimu, įvairiomis aplinkybėmis nurodytomis ir tiksliai nenurodytomis datomis (2019 m. rudenį) išsakė jam frazes, žeminančias jį tautybės ir kilmės pagrindu, tai yra, Teatro generalinio direktoriaus pavaduotoja I. N., choro artistai M. B., L. S., R. K., R. B., D. G., I. B., Š. Č. ir A. P., tyrimo metu savo rašytiniais paaiškinimais paneigė Pareiškėjo nurodytas aplinkybes dėl jo atžvilgiu išsakytų komentarų, replikų, žeminančių jį tautybės ir kilmės pagrindu. Visi Pareiškėjo nurodyti skundžiami asmenys savo paaiškinimuose Tarnybai teigė, kad nei Pareiškėjo nurodytomis datomis, nei kitomis aplinkybėmis žeminančių frazių apie Pareiškėjo tautybę, kilmę neišsakė, ir šie asmens tapatybės požymiai esą Teatre apskritai nėra svarbūs, nes Teatre dirba įvairių tautybių asmenys (atvykstantys artistai, spektaklių statytojai iš kitų šalių). Paaiškinimus pateikę choro artistai pažymėjo, kad ne Pareiškėjo tautybė ar kilmė sukėlė choro artistų nepasitenkinimą Pareiškėju, bet jo charakterio savybės, netinkamas elgesys, patyčios, įžeidinėjimai, provokuojantis elgesys (A. P., I. B., D. G., R. B., R. K.). Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjo nurodytą dieną – 2019 m. rugsėjo 29 d. – pagal Teatro administracijos, choro artistų pateiktus paaiškinimus, Teatre vyko spektaklis „Čipolinas“, bet ne „Penki Merės stebuklai“, todėl Pareiškėjo nurodyti choro artistų L. S., R. B. ir Š. Č. Teatro patalpose nebuvo ir jie su Pareiškėju nebendravo; savo paaiškinimuose šie asmenys taip pat nurodė, kad žeminančių komentarų Pareiškėjo atžvilgiu dėl jo tautybės ar kilmės apskritai neišsakė nei 2019 m. rugsėjo 29 dieną, nei kitomis aplinkybėmis, kad tai esą yra melagingos, neturinčios pagrindo aplinkybės. Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas savo 2020 m. sausio 10 d. elektroniniu laišku patikslino, jog spektaklis „Penki Merės stebuklai“ vyko 2019 m. rugsėjo 22 d.

Pažymėtina, kad Pareiškėjo nurodyti liudytojai Nr. 1, Nr. 2 ir Nr. 3 savo paaiškinimuose negalėjo absoliučiai tiksliai patvirtinti Pareiškėjo skundžiamų aplinkybių, dėl kurių jų buvo paprašyta teikti paaiškinimus, tačiau tiek Liudytojas Nr. 2, tiek Liudytojas Nr. 3 nurodė, kad prisimena, jog 2019 m. rugsėjo 22 d. prieš spektaklį „Penki Merės stebuklai“ kiti choro artistai reišė nepasitenkinimą rusakalbiais choro artistais. Iš liudytojų (Liudytojų Nr. 1 ir Nr. 2) paaiškinimų taip pat paaiškėjo, kad Teatre reiškiamas nepasitenkinimas rusakalbiais choro artistais, bendraujančiais su Teatro darbuotojais rusų kalba. Todėl visų trijų liudytojų paaiškinimai vertintini kaip identiška nepatvirtinantys Pareiškėjo nurodytų skundžiamų aplinkybių, todėl jais negalima remtis kaip teisėtai ir nešališkais įrodymais Pareiškėjo skundžiamoms aplinkybėms dėl diskriminacijos tautybės ir kilmės pagrindu nustatyti. Tačiau, kita vertus, liudytojų paaiškinimai leidžia daryti išvadą, kad Teatre jaučiamas priešiškas būtent rusakalbiams darbuotojams, kas sietina su rusų ir lenkų tautybės asmenimis.

Pareiškėjas Tarnybai nepateikė kitų įrodymų, o skundo tyrimo metu negauta kitų paaiškinimų, informacijos, įrodymų (pavyzdžiui, garso įrašų, rašytinių įrodymų, liudijimų, identiška patvirtinančių Pareiškėjo nurodytas aplinkybes dėl priekabiavimo), patvirtinančių Pareiškėjo skundžiamas aplinkybes dėl choro artistų išsakytų komentarų dėl jo tautybės ir kilmės, faktų, kad Pareiškėjui buvo išsakytos buvusių kolegų frazės, žeminančios jį dėl tautybės ir kilmės. Atkreiptinas dėmesys, kad pats Pareiškėjas neinformavo darbdavio apie galimai patiriamą priekabiavimą tautybės ir kilmės pagrindu. Svarbu pažymėti, kad pats Pareiškėjas save identifikuoja lenkų tautybės ir lenkų-rusų kilmės asmeniu, tačiau skundžiamos frazės yra siejamos su galimu priekabiavimu, nukreiptu į rusų tautybės (rusakalbį) asmenį („kodėl vadovas leidžia dainuoti tam ruskiui“, „kaip iš viso Lietuvos nacionaliniame teatre gali dirbti rusakalbis asmuo, o tuo labiau tokiam asmeniui skiriami soliniai vaidmenys“), todėl akivaizdu, kad Pareiškėjas save identifikuoja ne lietuvių tautybės asmeniu ir būtent savo galimai patirtą diskriminavimą sieja su kita, nei lietuvių, tautybe.

Pareiškėjas nurodė, kad 2018 m. kovo 2 d. vykusios operos „Post Futurum“ premjeroje L. S. esą atvirai šaipėsi iš jo solinio dainavimo, o choro artistas Š. Č. esą pasakė, kad jis nesuvokiantis, kaip galima Prezidento Antano Smetonos vaidmenį pavesti atlikti solistams su rusiška pavarde, tačiau šie teiginiai nevertintini pagal Lygių galimybių įstatymo nuostatas, nes šio įstatymo 26 str. nustatyta, jog skundą galima pateikti per 3 mėnesius nuo skundžiamų veiksmų padarymo arba paaiškėjimo, o skundas, pateiktas praėjus šiam terminui, nenagrinėjamas, jeigu lygių galimybių kontrolierius nenusprendžia kitaip. Todėl, atsižvelgiant į Lygių galimybių įstatymo 26 straipsnyje nustatytą terminą, per kurį gali būti vertinami skundžiami veiksmai, 2018 m. kovo

2 d. galimai Pareiškėjo išsakytos frazės kaip galimas priekabiavimas tautybės ir kilmės pagrindu nevertintinos pagal Lygių galimybių įstatymo nuostatas.

5. Dėl įrodinėjimo pareigos

Lygių galimybių įstatymo 4 str. nustatyta, kad teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Taigi pareiškėjas turi nurodyti faktus, kurie pagrįstų skirtingų sąlygų sudarymą, kurias jis patyrė tiesiogiai arba kurios turėjo įtakos pareiškėjui netiesiogiai, pablogindamos jo padėtį atitinkamu draudžiamu diskriminavimo pagrindu. Skundų dėl diskriminacijos tyrimo atvejais pareiškėjas privalo nurodyti aptartas *prima facie* aplinkybes.

Vilniaus apygardos administracinis teismas⁶ konstatavo, jog *prima facie* aplinkybės reiškia, kad ieškovas teismui turi pateikti tokias faktines aplinkybes, kurios leistų daryti prielaidą, jog ieškovas buvo diskriminuojamas. Asmeniui nurodančiam *prima facie* aplinkybes reikia pateikti tokius duomenis:

- kad ieškovas priklauso tam tikrai įstatymų ginamai grupei, t. y., nurodyti, kad priklauso tam tikrai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės ar religijos grupei;
- nurodyti, kokiuose santykiuose ieškovas buvo su atsakovu, kai patyrė galimai diskriminacinį poveikį – darbo, viešųjų paslaugų ir pan.;
- informuoti, kad buvo nepalankaus atsakovo poveikio subjektas ir kaip tas nepalankus poveikis ieškovo atžvilgiu pasireiškia;
- pateikti faktines aplinkybes, kad atsakovas panašioje situacijoje su kitais asmenimis, nepriklausančiais ginamųjų grupei, elgėsi palankiau nei su ieškovu.

Darytina išvada, kad Pareiškėjas pateikė *prima facie* aplinkybes, tai yra, nurodė, kad yra lenkų tautybės ir lenkų-rusų kilmės, nurodė, kad jo darbdavys – Teatro generalinis direktorius – nesiėmė jokių veiksmų, kad jis nepatirtų priekabiavimo dėl tautybės ir kilmės; nurodė, kad Teatro darbuotojų

⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. liepos 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2531-643/2018.

jo atžvilgiu galimai vykdyti priekabiavimo dėl tautybės ir kilmės veiksmai sukėlė jam neigiamas pasekmes, išgyvenimus; vadovaujantis priekabiavimo samprata, priekabiavimas siejamas su konkrečiu asmeniu (aptariamam atveju – Pareiškėju), kurio atžvilgiu šie veiksmai tikslingai vykdomi. Europos sąjungos pagrindinių teisių agentūros leidinyje⁷ teigiama, kad pagal priekabiavimo „apibrėžtį priekabiavimui įrodyti palyginimo objekto nereikia. Taip iš esmės yra dėl to, kad priekabiavimas dėl savo formos (žodinis, nežodinis ar fizinis užgauliojimas) ir galimo poveikio (žmogaus orumo įžeidimas) pats savaime yra neleistinas“.

Direktyvos konstatuojamosios dalies 21 punkte nustatyta, kad taisyklės dėl įrodinėjimo pareigos turi būti koreguojamos, kai susiduriama su *prima facie* diskriminacijos byla, o siekiant veiksmingai įgyvendinti vienodo požiūrio principą, įrodinėjimo pareiga turi būti perkeliama atsakovui, kai pateikiami tokios diskriminacijos įrodymai. Taigi, tiek remiantis Direktyvos nuostatomis, tiek teismų praktika, ieškovui (šiuo konkrečiu atveju – Pareiškėjui) nepakanka nurodyti niekuo nepagrįstas aplinkybes, nes įrodinėjimo našta, visų pirma, apima pareigą pateikti įrodymus. Ši pareiga pagal bendrąsias taisykles tenka visiems byloje dalyvaujantiems asmenims, įskaitant ieškovą (šiuo konkrečiu atveju – Pareiškėją)⁸. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 56 str. 1 dalyje įrodymais administracinėje byloje apibrėžiami faktiniai duomenys, kurie priimti bylą nagrinėjančio teismo ir kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių proceso šalių reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra, o to paties 56 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad faktiniai duomenys nustatomi tokiomis priemonėmis: proceso šalių ir jų atstovų paaiškinimais, liudytojų parodymais, specialistų paaiškinimais ir ekspertų išvadomis, daiktiniais įrodymais, dokumentais ir kitais rašytiniais, elektroniniais, garso bei vaizdo įrodymais. Jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Administracinių bylų teisenos įstatymo 56 str. 6 dalyje nustatyta, kad teismas įvertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais.

Pažymėtina, kad Pareiškėjas aktyviais veiksmais skundo tyrimo metu stengėsi įrodyti savo skunduose nurodytų faktinių aplinkybių pagrįstumą ir tuo tikslu nurodė tris liudytojus, kurie, Pareiškėjo įsitikinimu, galėtų patvirtinti jo skundžiamus veiksmus. Tačiau skundo tyrimo metu paaiškėjo, kad Pareiškėjo nurodyti liudytojai Nr. 1, Nr. 2 ir Nr. 3 savo paaiškinimuose negalėjo

⁷ Europos nediskriminavimo teisės vadovas, 32 psl. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2010. Europos Taryba, 2010.

⁸ Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1105-527/2010.

identiška patvirtinti Pareiškėjo skundžiamų aplinkybių, visiškai tiksliai atkartoti Pareiškėjo nurodytas jo atžvilgiu išsakytas frazes, dėl kurių liudytojų buvo paprašyta teikti paaiškinimus. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek Liudytojas Nr. 2, tiek Liudytojas Nr. 3 nurodė, kad prisimena, jog 2019 m. rugsėjo 22 d. prieš spektaklį „Penki Merės stebuklai“ kiti choro artistai reiškė nepasitenkinimą rusakalbiais choro artistais, o Liudytojas Nr. 2 net įvardijo tuos pačius Pareiškėjo nurodytus asmenis, tai yra D. G. ir R. K., kurios prieš spektaklį „Penki Merės stebuklai“ 2019 m. rugsėjo 22 d. reiškė nepasitenkinimą dėl, tikėtina, rusakalbio, rusų tautybės dainininko D. A. dainavimo. Tačiau gauti liudytojų parodymai vertintini kaip nepakankami Pareiškėjo nurodytoms skundžiamoms aplinkybėms patvirtinti bei pagrįsti, ir todėl šiais įrodymais negalima remtis kaip teisėtais ir nešališkais galimam diskriminacijos faktui dėl tautybės ir kilmės nustatyti. Taigi skundo tyrimo metu dėl objektyvių duomenų ir įrodymų trūkumo nebuvo galimybės nustatyti, kad Pareiškėjo nurodyti priekabiavimo (diskriminacija) veiksmai dėl tautybės ir kilmės Pareiškėjo atžvilgiu faktiškai buvo atlikti.

Vis dėlto tyrimo metu gauti liudytojų paaiškinimai, kartu ir Pareiškėjo skunduose nurodytos aplinkybės, vertintini kaip svarbūs parodymai, atskleidžiantys Teatre galimai vyraujančią tam tikrą priešišumą, nepalankumą išskirtinai vienos tautybės – rusų (rusakalbių asmenų) – atžvilgiu. Atsižvelgiant į Lygių galimybių įstatymo 7 str. 6 punktu įtvirtintą darbdavio pareigą užtikrinti, kad darbuotojas ar valstybės tarnautojas darbo vietoje nepatirtų priekabiavimo ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti neatsižvelgiant į tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 17 str. 2 dalimi, Teatro generaliniam direktoriui rekomenduotina parengti ir patvirtinti priekabiavimo dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu prevencijos taisyklės, su kuriomis būtų supažindinti visi darbuotojai ir kurių faktiškai būtų laikomasi, o kartu parengti bei patvirtinti kitas reikalingas priemones, kuriomis būtų užtikrinama pagarba žmogui, jo orumui, saugomas žmogaus fizinis ir psichinis neliečiamumas.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 17 str., 29 str. 3 d. 2 p. ir 30 str. 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Nutraukti Pareiškėjo skundo tyrimą, trūkstant objektyvių duomenų apie padarytą Lygių galimybių įstatymo pažeidimą.

2. Įpareigoti Teatro generalinį direktorių išnagrinėti sprendimą ir per 30 dienų informuoti Tarnybą apie sprendimo nagrinėjimo rezultatus.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Teatro generalinį direktorių.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė